

Сутність технології дистанційного навчання*Турчин Оксана Ігорівна¹*

Опубліковано	Секція	УДК
29.11.2023	Освіта/Педагогіка	37.018.43

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.10215968>

Ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

Анотація. Статтю присвячено розгляду змісту поняття «дистанційне навчання» в сучасній нормативній базі освіти та науково-педагогічній літературі. Зокрема її метою є аналіз дефініцій категорії «дистанційне навчання» та визначення його сутнісних ознак та особливостей. У результаті дослідження розглянуто різноманітні визначення поняття дистанційного навчання, поширені в нормативних документах у галузі освіти та науково-педагогічних працях українських і зарубіжних дослідників цієї проблематики. На підставі їх вивчення констатовано неоднозначність трактування дистанційного навчання, зокрема як педагогічної технології, форми здобуття освіти, моделі організації навчання тощо. Водночас шляхом узагальнення дефініцій дистанційного навчання систематизовано й охарактеризовано його сутнісні ознаки, зокрема інформатизованість, інтерактивність, індивідуалізованість, технологічність, доступність, інноваційність.

Ключові слова: дистанційне навчання, дистанційна освіта, сутнісна ознака, інформаційно-комунікаційна технологія, інтерактивний характер, інноваційність.

Essential characteristics of distance learning and teaching

Annotation. The article is devoted to the consideration of the content of the concept of «distance learning and teaching» in the actual legal basis of education and scientific and pedagogical literature. In particular, its purpose is to analyze the definitions of the «distance learning and teaching» category and to determine its essential features and characteristics. In order to achieve this objective such theoretical methods as analysis, interpretation, systematization, generalization of legal documents and scientific and didactic sources on the research problem have been used. In the process of research, it was found that the modern literature on the problems of distance learning and teaching presents a significant number of definitions of this concept in connection with the complexity of this phenomenon and the variety of perspectives of its consideration and interpretation. As a result of the study, various definitions of the concept of distance learning and teaching, common in legal documents in the field of education and scientific and pedagogical works of Ukrainian and foreign researchers of have been considered. On the basis of their study, the ambiguity of the interpretation of distance learning and teaching, in particular as a pedagogical technology, form of obtaining education, model of training organization, etc., has been ascertained. At the same time, by summarizing

¹ магістрантка кафедри педагогіки та інноваційної освіти Інституту права, психології та інноваційної освіти Національного університету «Львівська політехніка», <https://orcid.org/0009-0009-9491-2337> (Науковий керівник: Сторонська Оксана Степанівна, к.п.н., доц., доц. кафедри педагогіки та інноваційної освіти Інституту права, психології та інноваційної освіти Національного університету «Львівська політехніка»)

the definitions of distance learning and teaching, its essential features were systematized and characterized, including interactivity, individualization, accessibility, innovativeness, etc. As a result of the study, it was found that distance education is characterized by a number of advantages compared to traditional face-to-face education, among them: informational (availability of educational information, variety of educational materials and resources); communicational (variability of forms of communication, overcoming territorial limitations); pedagogical (interactive nature of the educational process, increasing educational motivation, intensification of individualization and differentiation of education); ergonomic (construction of convenient schedules of the educational process, educational activities at an individual pace).

Keyword: distance learning and teaching, distance education, essential feature, information and communication technology, interactive character, innovativeness.

Вступ

Сучасні реалії життєдіяльності та розвитку українського суспільства актуалізують переосмислення традиційної парадигми освіти молодих поколінь, переоцінку усталених дидактико-методичних підходів, перегляд звичних навчальних практик. Їх масштаби та стрімкість передбачають неперервне оновлення її цілей, завдань, змісту, методів, засобів тощо передовсім у контексті педагогічних та інформаційно-технологічних новацій. Стратегічним напрямом модернізації освіти з урахуванням наявних проблем і перспективних завдань в українських школах є впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, що сприяють удосконаленню процесу навчання, забезпеченню його неперервності в умовах різних кризових ситуацій, та ефективній підготовці молодого покоління до життєдіяльності в теперішньому відкритому інформаційному просторі та цифровому світі.

Сьогодні модернізацію освіти в Україні та гарантування її неперервності пов'язують із розбудовою дистанційного навчання як одного з найбільш суттєвих факторів підвищення доступності, якості, результативності навчального процесу. Проблема дистанційного навчання є об'єктом пильної уваги українських (І. Блощинський [1], В. Кухаренко [3], О. Пехота [4] та ін.) і зарубіжних (О. Петерс [7], Б. Холмберг [8], Д. Кіган [9] та ін.) науковців. Їхні праці подають докладне обґрунтування загальних вимог до організації дистанційного навчання, комплексну характеристику засобів його здійснення, результати експериментальної перевірки й оцінки якості різноманітних дистанційних навчальних курсів тощо.

Попри значні досягнення в дослідженні широкого спектру питань дистанційного навчання варто наголосити на перманентному характері цієї проблеми як в науковому, так і в методичному ракурсі, адже ефективне здійснення дистанційного навчання передбачає постійну науково-пошукову роботу над новими, більш дієвими способами, засобами, умовами його реалізації з урахуванням динамічних змін в теорії і практиці освіти та арсеналі інформаційно-технологічних інновацій. *Метою* нашої статті є термінологічний аналіз поняття дистанційного навчання та характеристика його сутнісних ознак і властивостей.

Результати

Процес реформування освіти в Україні неминуче передбачає впровадження нових форматів навчання, які б відповідали сучасним освітнім пріоритетам і забезпечували ефективну реалізацію освітніх програм [7]. За цих умов особливої популярності набуло дистанційне навчання, що ґрунтується на використанні новітніх інформаційно-комунікаційних технологій, сучасного мультимедійного інструментарію для здійснення віддаленої в просторі взаємодії учасників освітнього процесу. Дистанційне навчання в сучасному тлумаченні є відносно новим підходом до побудови освітнього процесу,

орієнтованим на передовий педагогічний і методичний досвід, застосування високоефективних технологій і засобів навчальної діяльності, що відповідають потребам і вимогам сучасної освіти і суспільства загалом.

Сучасна наукова література з проблем дистанційного навчання презентує значну кількість дефініцій цього поняття у зв'язку зі складністю і неоднозначністю цього явища, різноманітністю перспектив його розгляду і тлумачення. Так, у Концепції розвитку дистанційної освіти в Україні дистанційне навчання розглядається як сукупність технологій, що забезпечують доступ до навчального матеріалу здобувачам освіти та їх інтерактивну взаємодію у процесі навчання в умовах просторової віддаленості [2].

Натомість у Положенні про дистанційне навчання подається визначення дистанційного навчання як індивідуалізованого процесу набуття знань, умінь, навичок шляхом опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників навчального процесу в спеціалізованому середовищі, яке функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій [5].

Своєю чергою, у Положенні про дистанційну форму здобуття повної загальної середньої освіти дистанційне навчання трактується як спосіб організації освітнього процесу шляхом використання технологій дистанційного навчання в умовах віддаленості один від одного його учасників та їх переважно опосередкованої взаємодії в освітньому середовищі [6].

Ще більш різноманітними є визначення поняття дистанційного навчання в українській і зарубіжній науково-педагогічній літературі. Так, на думку Б. Холмберга, дистанційне навчання – це система навчання, яка ґрунтується на взаємодії вчителя/викладача та учнів/студентів на відстані відповідно до заздалегідь встановлених цілей, змісту, організаційних форм, навчальних засобів на основі використання сучасних інформаційних ресурсів і комунікаційних технологій [9].

Також Д. Кіган розглядає дистанційне навчання як процес передавання знань, формування вмінь і навичок у процесі інтерактивної взаємодії педагогічних працівників та здобувачів освіти, що відображає всі властиві традиційному навчальному процесу елементи (завдання, зміст, методи, форми, засоби), проте здійснюється за допомогою інноваційних інформаційно-комунікаційних засобів [10].

Зрештою О. Петерс визначає дистанційне навчання як педагогічну технологію, в основі якої лежить зовнішнього регламентована і керована, дидактично забезпечена і контрольована навчально-пізнавальна діяльність здобувачів освіти з використанням сучасних комп'ютерних засобів, телекомунікаційних мереж тощо [8].

Не менш диверсифікованими є й авторські дефініції поняття дистанційного навчання українських дослідників, що трактують його як:

- процес інтерактивної взаємодії педагога та здобувача освіти, що є віддаленою у просторі й часі та реалізується в специфічній дидактичній системі (В. Кухаренко [3]);
- модель навчального процесу, що передбачає опосередковану взаємодію вчителя і учня за допомогою сучасних засобів інформатизації (І. Блощинський [1]);
- форму організації освітнього процесу на основі використання сучасних педагогічних та інформаційних технологій (О. Пехота [4]) тощо.

Тож з огляду на наведені визначення суть дистанційного навчання полягає в організації віддаленої навчальної взаємодії педагога та здобувачів освіти за допомогою сучасних інформаційно-комунікаційних технологій з метою формування системи знань, умінь, навичок відповідно до вимог чинних державних освітніх стандартів, типових навчальних планів, програм навчальних дисциплін тощо. У розглянутих дефініціях акцентовано низку ключових ознак і властивостей дистанційного навчання, серед них:

інформатизованість, інтерактивність, індивідуалізованість, технологічність, доступність, інноваційність тощо.

За твердженнями педагогів-науковців (В. Кухаренко [3], О. Петерс [8], Д. Кіган [10] та ін.) дистанційне навчання характеризується цілою низкою переваг порівняно із традиційним очним навчанням, а саме:

- організаційними (швидке подолання бар'єрів у просторі та часі, безперервне отримання актуальної навчальної інформації, швидкий зворотний зв'язок);
- інформаційними (доступність навчальної інформації, різноманітність навчальних матеріалів і ресурсів);
- комунікаційними (варіативність форм комунікації, подолання територіальних обмежень);
- педагогічними (інтерактивний характер навчального процесу, підвищення навчальної мотивації, інтенсивна індивідуалізація і диференціація навчання);
- ергономічними (побудова зручних графіків навчального процесу, навчальна діяльність в індивідуальному темпі).

Дистанційне навчання у сучасній науковій літературі розглядається сьогодні як відносно нова педагогічна технологія або система, що інтегрує в собі всі відомі технології навчання за принципом взаємного доповнення, підкоряється основним законам педагогіки, хоча і видозмінює їх відповідно до нових умов навчання.

Висновки

З огляду на такі характерні особливості дистанційного навчання, його очевидні переваги над традиційними формами освіти цілком закономірним є сьогодні впровадження цього підходу в освітню практику. Суть дистанційного навчання в контексті розглянутих у статті визначень полягає в організації віддаленої навчальної взаємодії вчителя/викладача та учнів/студентів за допомогою сучасних інформаційно-комунікаційних технологій з метою їх повноцінної підготовки до життєдіяльності і самореалізації в умовах сучасного цифрового світу. Основними ознаками і характеристиками дистанційного навчання є інформатизованість, інтерактивність, індивідуалізованість, технологічність, доступність, інноваційність тощо. Перспективи подальших досліджень в цьому напрямі вбачаємо в аналізі методичних підходів до організації дистанційного навчання в закладах освіти України та зарубіжжя.

Список використаних джерел

1. Блощинський І. Г. Сутність та зміст поняття «дистанційне навчання» в зарубіжній та вітчизняній науковій літературі. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2015. Вип. 3. С. 1-20.
2. Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні (2002). URL: <https://kerivnyk.info/kontsepcia-rozvytku-dystancijnoi-osvity-v-ukraini>
3. Кухаренко В. М. Дистанційне навчання. Енциклопедичне видання: навч.-метод. посібник. Київ, Редакція «Комп'ютер», 2007. 127 с.
4. Освітні технології: Навч.-метод. посіб. / О. М. Пехота та ін.; за заг ред. О. М. Пехоти. Київ, А. С. К., 2001. 256 с.
5. Положення про дистанційне навчання (2013). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13#Text>
6. Положення про дистанційну форму здобуття повної загальної середньої освіти (2020). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0941-20#n22>
7. Сторонська О. С. Особливості професійної діяльності педагога в умовах цифрової трансформації освіти. *Академічні візії*. 2023. Вип. 24. С. 1-6.
8. Peters O. Learning and teaching in distance education. London, Routledge, 2002. 94 p.

9. Holmberg B. Theory and practice of distance education. London, Routledge, 2001. 200 p.
10. Keegan D. Foundations of distance education. London, Routledge, 2013. 88 p.